

МЕТОДИЧНІ АКЦЕНТИ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: БЕЗПЕКОВІ РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Надія Бібік,

*доктор педагогічних наук, професор, академік,
головний науковий співробітник відділу початкової освіти
імені О.Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України*

Оксана Онопрієнко,

*доктор педагогічних наук, старший
науковий співробітник, завідувач відділу початкової освіти
імені О.Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України*

Тетяна Павлова,

*науковий співробітник відділу початкової освіти
імені О.Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України*

Цифровізація у початковій освіті. За останні кілька років впевнено увійшла в початкову освіту цифровізація (диджиталізація), інтегрувавши цифрові технології у навчальний процес. Завдяки цифровізації змінилися підходи до навчання молодших школярів, воно стало більш інтерактивним, доступним та ефективним. Особливо помітною стала її роль в організації занять під час карантинних обмежень та воєнного стану в нашій країні. Особливо помітною стала її роль в організації занять під час карантинних обмежень та воєнного стану в нашій країні.

Найбільш доступними й корисними для вчителів, учнів і їхніх батьків стали цифрові навчальні матеріали: електронні підручники, інтерактивні презентації, застосунки, цифрові платформи, відеоуроки, онлайн курси тощо. Всі вони цілодобово та без територіальних обмежень залишаються доступними в цифровому форматі й можуть використовуватись у зручний для заняття момент. До переваг таких ресурсів віднесемо можливість опрацьовувати матеріал у комфортному для дитини темпі, за потреби повторно його переглядати. Використання аналітичних інструментів цифрових платформ дає змогу дорослим миттєво одержувати зворотний зв'язок, без докладання зусиль відстежувати результати навчання учнів, аналізувати їх прогрес та визначати слабкі місця, що допомагає вчасно коригувати процес навчання. Тож в умовах фізичного та емоційного перевантаження учителів такі розробки полегшують працю, наближають до здійснення ідею персоніфікованого навчання.

Попри численні вигоди для освіти цифровізація має і свої мінуси, особливо для такої вразливої категорії учнів, як молодші школярі. Назвемо деякі з них. Часте неконтрольоване дорослими використання цифрових пристроїв може призвести до залежності дитини від них. Школярі можуть втрачати інтерес до реального навчального процесу, до звичайних дитячих ігор, до спілкування з однолітками та ін. Все це негативно впливає на їхній емоційний, психологічний і навіть розумовий розвиток. Крім того, тривале перебування перед екранами спричиняє проблеми зі здоров'ям, такі як погіршення зору, головні болі, проблеми з поставою та зниження фізичної активності. Вразливими стають соціальна та емоційна сфери – загальмовується або ж блокується розвиток соціальних навичок, таких як співпраця, комунікація, емпатія. Батьки та вчителі давно помітили, що цифрові пристрої часто

відволікають дітей від навчання, спричиняють перевантаження надмірною і невластивою дитячому віку інформацією. Постійні сповіщення та пропозиції розваг ускладнюють зосередження на навчальних заняттях. Складніші та вкрай небезпечні проблеми можуть спіткати дітей у випадках кібербулінгу, небажаного контенту, контактів із незнайомцями. Це вимагає постійного контролю з боку батьків і вчителів.

Запропонуємо кілька порад, які допоможуть учителям і батькам молодших школярів організувати безпечне користування цифровими ресурсами.

1. Встановіть регламент для використання цифрових пристроїв. Для дітей початкової школи рекомендується не більше 1-ї години на день із перервами кожні 10 хв, щоб зменшити навантаження на очі та запобігти втомі.

2. Створіть безпечне середовище. Для цього використовуйте фільтри та інструменти контролю для обмеження доступу до небажаного контенту; регулярно перевіряйте історію відвіданих сайтів та використаних додатків. Велике значення також має якість цифрових пристроїв (розмір екрана, помірна яскравість зображень, зрозуміла навігація тощо). Подбайте про достатнє освітлення місця роботи з пристроями, стежте за поставою дітей.

3. Навчайте дітей цифрової грамотності. Поясніть основні правила безпеки в інтернеті, такі як не розголошувати особисту інформацію та уникати спілкування з незнайомими людьми. Навчіть розпізнавати провокативний контент та повідомляти про нього дорослим.

4. Супроводжуйте та підтримуйте учнів. Допомагайте користуватися цифровими ресурсами на початкових етапах; рекомендуйте корисні та цікаві програми, орієнтованих на вік та інтереси молодших школярів. Обговорюйте з дітьми їхній досвід використання цифрових ресурсів, дізнавайтесь про враження від програм і додатків. Це сприятиме відкритості та довірі у спілкуванні, покаже вашу готовність допомогти чи підказати корисне.

5. Використовуйте якісні освітні ресурси – перевірені та рекомендовані фахівцями з розвитку дітей освітні платформи та додатки. Надавайте перевагу ресурсам з інтерактивними завданнями, ігровими елементами та можливістю самостійного вибору темпу виконання і рівня складності.

6. Будьте прикладом для дітей. Ненав'язливо демонструйте відповідальне ставлення до використання цифрових пристроїв, дотримання встановлених для дитини правил і обмежень. Розширюйте поле інтересів дітей у фізичній активності, іншими позаекранними заняттями – прогулянками, рухливими іграми, спортом, творчістю, читанням книг, спілкуванням з однолітками.

7. Встановіть разом із учнями прості правила користування цифровими ресурсами. Слідкуйте за дотриманням цих правил не лише дітьми, а й вами.

Дотримуючись цих рекомендацій, ви допоможете учням використовувати цифрові технології з користю для навчання.

Енергозбереження як вимога сучасного життя. Важливим чинником нашої життєдіяльності є стабільний доступ до джерел електроенергії. Унаслідок складної ситуації в енергетичній сфері країни питання енергозбереження є актуальною проблемою, що вимагає уваги навіть у контексті початкового навчання.

Наведемо кілька прикладів організації діяльності молодших школярів, пов'язаної із енергозбереженням.

1. Розповідайте дітям про джерела енергії, що доступні в нашій країні, акцентуйте увагу на реальні проблеми, пов'язані зі зменшенням виробництва енергії (наприклад, проведіть віртуальну екскурсію на електростанцію, аби показати процес виробництва енергії і зрозуміти її цінність).

2. Поясніть на конкретних прикладах важливість і необхідність збереження теплової та електричної енергії у побуті (наприклад, проведіть експеримент «Збережи тепло»: діти одягають різні типи одягу (легкий, теплий) і порівнюють, в якому більше зберігається тепло; це демонструє, як можна зменшити енергію на обігрів приміщення).

3. Здійсніть дослідження власних звичок, стилю життя, що пов'язано з користуванням електричними приладами (наприклад, у формі гри «Енергозберігаючий детектив» діти шукають у класі або вдома місця, де марнують енергію (відкриті двері холодильника, увімкнене світло в порожніх кімнатах тощо) і пропонують рішення).

4. Визначте доступні шляхи скорочення витрат енергії (наприклад, проведіть челендж «День без електрики»: діти класу намагаються провести день, мінімально використовуючи електроприлади, після чого обговоріть, що було складно і які знайшлися альтернативи).

5. Привчайте виконувати прийнятні для себе і членів родини дії щодо скорочення витрат енергії (наприклад, проведіть конкурс плакатів із порадами щодо збереження енергії, оберіть найкращі роботи й розмістіть їх у школі).

6. Організуйте навчальні проекти задля залучення інших до справи раціонального використання енергії (наприклад, проєкт «Друге життя речей»: діти придумують, як можна повторно використати старі речі замість того, щоб купити нові, на виробництві яких витрачається багато енергії).

Такі та інші справи сприятимуть формуванню в молодших школярів екологічно доцільного способу життя, вихованню дбайливого ставлення до вичерпних ресурсів як риси свідомого громадянина.

Мінна небезпека як виклик для освіти. У сучасних умовах пріоритетними стають безпекові характеристики освітнього процесу. Викликом сьогодення стала мінна небезпека, яка є серйозною загрозою для життя і здоров'я людей. Водночас питання мінної безпеки особливо актуальні для дітей, які через свою природну допитливість та відсутність досвіду можуть наражатися на ризик під час гри або прогулянок.

Важливо роз'яснити дітям, що міни можуть бути різних розмірів і форм. Є серед них схожі на пелюстку. Вони можуть бути замасковані в кущах, у землі, міститися в іграшках, в інших, часом привабливих для дітей предметах.

Безпекові аспекти набувають гострої актуальності й потребують міждисциплінарного підходу, інтегрування на різних уроках і в позанавчальній діяльності, де є можливість ознайомити дітей з різновидами мін, їх характеристиками та безпечною поведінкою у випадку виявлення підозрілих предметів або зон, позначених як небезпечні.

Метою такої роботи для вчителя є:

- підвищити рівень обізнаності дітей та дорослих про мінну небезпеку;
- забезпечити базові знання та навички, необхідні для уникнення небезпеки;

- сформувати в учнів відповідальне ставлення до власної безпеки та безпеки інших.

Алгоритм дій учителя, що забезпечить результативність уроків, орієнтованих на безпечну поведінку такий:

- накопичувати та використовувати відповідні кейси з навчальних матеріалів, які доступно пояснюють поняття мінної небезпеки, зокрема: презентації, відео та ін.;

- передбачити інтерактивні заняття, які моделюють безпечну поведінку. Це можуть бути роз'яснення і практичні вправлення щодо плану дій під час виявлення незнайомих предметів:

1. Важливо переконати дітей на прикладах, що при виявленні незнайомого предмета вони ні в якому разі не повинні до нього підходити або торкатися.

2. Позначити місце (якщо це безпечно) виявлення предмета, використовуючи підручні засоби (палиці, каміння), але не торкаючись його.

3. негайно повідомити про знахідку вчителю або іншому дорослому, а також викликати спеціалістів (рятувальників, поліцію).

4. Бути на безпечній відстані від предмета та не залишати це місце до прибуття спеціалістів.

5. Ознайомити дітей із різними типами попереджувальних знаків, які позначають мінну небезпеку, та пояснити їх значення.

6. Розробити практичні заняття, що допоможуть зрозуміти, як безпечно обходити небезпечні зони, зазначені знаками.

7. Спланувати безпечні маршрути до школи, враховуючи конкретну місцевість, і обговорити їх з дітьми та батьками.

8. Навчити, як правильно повідомити дорослим про помічений знак "Мінна небезпека" і яким чином слід передавати інформацію.

Отже, безпечна поведінка учнів під час перебування в докільлі потребує комплексного підходу, який передбачає просвітництво, комунікацію та чіткі інструкції щодо їхніх дій у потенційно небезпечних ситуаціях. Важливо регулярно повторювати ці правила, вправлятися у їх застосуванні для того, щоб учні відчували себе впевнено та знали, як діяти у разі виникнення загрози. Для отримання актуальної інформації і професійних консультацій співпрацювати з неурядовими організаціями, які займаються розмінуванням та безпекою населення.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ НА 2024-2025 НАВЧАЛЬНИЙ РІК ЩОДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 7 КЛАСІ НУШ

Олена Горошкіна

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

У 2024/2025 навчальному році навчання української мови у 7-х класах вперше буде здійснюватися за Державним стандартом базової середньої освіти